

135 років від дня народження Дмитра Івановича Донцова (1883-1973)

Хоча Донцов жив у відносно недавньому минулому, відомо про нього надзвичайно мало, і те, що відомо, містить багато суперечностей.

Дмитро Іванович Донцов народився 17 (29) серпня 1883 р. у Мелітополі. Дата 30 серпня (н.с.) – результат арифметичної помилки (в 19 ст. різниця між юліанським і григоріанським стилями становила 12 днів, не 13, як нині). Дата 10 вересня (н.с.) – також результат непорозуміння, коли дату 29 серпня григоріанського стилю було прийнято за дату юліанського стилю і ще раз “переведено” на григоріанський стиль.

Батьки його – Іван (по-батькові його нам невідоме) (1840 – 1894) та Єфросина Йосифівна (1856 – 1895) були дворянами. Родина була досить заможною, мала 1500 десятин землі та підприємство з продажу сільськогосподарських машин в Мелітополі.

Дмитро був середнім з п’яти дітей; його старший брат і сестра стали росіянами, брали участь в російському соціал-демократичному русі; натомість молодші брат і сестра слідом за Дмитром стали українцями. Але ні імен їх, ані дат життя ми не знаємо.

Дмитро закінчив реальне училище в Мелітополі і в 1900 р. переїхав до Царського Села (біля Санктпетербургу), де закінчив середню освіту (ми не знаємо, який саме заклад). Пізніше (коли саме – невідомо) він поступив на юридичний факультет Санктпетербурзького університету, зблизився з українською громадою. Вже в цей час він захопився творчістю Лесі Українки, якій пізніше присвятив книгу і кілька статей.

В 1907 р. під час перебування Донцова в Києві його заарештували вдруге; як члену Київського комітету УСДРП йому загрожувала 4-річна каторга. Після 8 місяців Лук’янівської тюрми його випущено на поруки (заходами брата і сестри). Він нелегально виїхав до Галичини. Точні дати цих арештів і звільнень лишаються для нас невідомими.

12.04.1908 р. Донцов прибув до Львова. В 1908-9 рр. лікувався у Закопане, де ближче познайомився з В.Липинським.

В 1909 – 1911 рр. він прослухав 4 семестри юридичного факультету Віденського університету. Там в 1909 р. він познайомився з Марією Михайлівною Бачинською, з якою оженився 27.05.1912 р. З 1911 р. Донцов жив у Львові, виступав в українській пресі як публіцист.

З початком 1-ї світової війни, 4.08.1914 р. Донцов став на чолі новоствореного Союзу визволення України (Львів). Оскільки російська влада, як ми бачили вище, любила заарештовувати Донцова і віддівалась цій захоплюючій політичній грі при кожній нагоді, Донцов (як і інші члени СВУ) змушений був перед наступом російських військ на Галичину

переїхати до Відня.

В кінці 1914 р. Донцов відійшов від керівництва СВУ і переїхав з дружиною до Берліна, де очолив Українську інформаційну службу. Робота на полі політичного інформування про Україну стала для нього основною на наступні 6 років. В Берліні він перебував до 1916 р., на недовгий час виїздив до Швеції.

В 1916 р. Донцов переїхав до Берна (Швейцарія) і очолив Бюро національностей Росії, котре займалося поширенням інформації з відповідної проблеми. В кінці березня 1917 р. Донцов переїхав до Львова, де нарешті закінчив навчання, отримавши ступінь доктора прав у Львівському університеті. Але як юрист він, здається, ніколи не працював.

Десь в березні 1918 р. (точна дата нам невідома) Донцов переїхав до Києва.

В середині лютого 1919 р. Донцов переїхав до Берна, де керував пресово-інформаційним відділом українського представництва в Швейцарії. Після ліквідації українських дипломатичних місій в лютому 1921 р. Донцов переїхав до Відня. В січні 1922 р. він дістав дозвіл польської влади на переїзд до Львова. Тут він жив аж до вересня 1939 р.

У Львові Донцов за ініціативою Є.Коновальця був призначений головним редактором “Літературно-наукового вісника” (ЛНВ) – славного українського часопису, заснованого в 1898 р., вихід якого був припинився в 1919 р. Донцов відродив журнал і провадив його до 1932 року.

Паралельно Донцов був редактором журналу “Заграва” (1.04.1923 – 1924 рр.). На базі “Заграви” він хотів утворити націоналістичну організацію (Партію народної роботи – вже четверту з ряду політичну організацію, в якій він брав

участь), але це не повелось, і Донцов назавжди полишив спроби практичної політики.

З кінцем 1932 року видання ЛНВ через фінансові труднощі припинилось. Донцов прийняв сміливе рішення продовжити видання журналу в якості свого приватного підприємства і зумів зробити його прибутковим. “Вісник літератури, політики і науки” (або спрощено “Вісник”) виходив у Львові в 1933 – 1939 рр.

У самому кінці серпня 1939 р. встиг вийти 9-й номер “Вісника”, який виявився останнім. 1.09.1939 р., у перший день німецько-польської війни (яка дуже скоро переросла у 2-у світову війну) польська поліція згадала, що вона теж любить заарештовувати Донцова. Поляки запроторили його у концтабір Береза Картузька, де він перебував до падіння Польської держави. Вийшовши з ув’язнення, Донцов через Данціг прибув до Берліна, де перебував до літа 1940 р. В Берліні український емігрант А.Севрюк подан на нього донос до гестапо за “полонофільство Донцова”. Гестапо – проти всіх сподівань – не схотіло приєднатись до міжнародних змагань з арештування Донцова. Після з’ясування справи Донцов переїхав до Бухареста, де жив до середини 1941 р.

З початком радянсько-німецької війни Донцов повернувся до Берліна, а потім переїхав до Праги, де працював в німецькій установі з дослідження східної Європи (конкретна назва цієї установи нам не відома). На рубежі 1943-44 рр. Донцов востаннє побував у Львові.

Після кінця 2-ї світової війни Донцов перебував в американській окупаційній зоні в Німеччині, а потім – в Парижі (кін. 1945 – 1 пол. 1946 рр.).

Більшовики внесли свій свіжий струмінь у полювання на Донцова: вони записали його у список “воєнних злочинців” і намагались схопити його. Насправді Донцов за всю війну не зробив жодного пострілу і, здається, за все життя ніколи не тримав гвинтівки в руках. Натомість він тримав в руках перо, яке під командою розумної голови весь час викривало агресивну, загарбницьку політику Москви проти України і всього світу. Але це не тільки не виправдовувало Донцова в очах більшовиків, а навпаки, поглиблювало його провинку.

Побоюючись видачі в руки совітів, Донцов переїхав до Великобританії, а в недовгому часі – до США. З 1947 року і до смерті він жив у Канаді (точні дати цих переїздів нам не відомі). В 1949 – 1952 рр. Донцов викладав українську літературу в Монреальському університеті. В цей час він співпрацював з

численними українськими виданнями у вільному світі, написав і надрукував багато публіцистичних і літературознавчих праць, але не мав сталих обов'язків. Спроби налагодити співпрацю з Організацією українських націоналістів на еміграції, проекти заснування окремого журналу, де б Донцов був головним редактором, не вдалися.

Дмитро Донцов помер 30.03.1973 р. Поховано його на українському цвинтарі в Баунд Бруку (США).

Джерело: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/Dontsov/Biography.html>

